

Серія «Мій конспект»
Заснована 2008 року

Довгань Г. Д.
Д58 Географія. 9 клас. Україна і світове господарство. —
Х. : Вид. група «Основа», 2017. — 120 с. — (Серія «Мій
конспект»).

ISBN 978-617-00-3063-4.

Посібник містить конспекти усіх уроків курсу географії 9 класу за оновленою Програмою (редакція 2017 р.). Конспект кожного заняття розміщено на окремому аркуші. Містить методично грамотно оформлені мету уроку, тип уроку, перелік необхідного обладнання, стислий зміст етапів уроку залежно від його типу. Така форма допоможе вчителю зекономити час на підготовку до заняття та полегшить звітування. Передбачено місце для записів учителя, що зробить розробку уроку посправжньому авторською, пристосованою для власних особливостей викладання. Ураховано вимоги компетентнісного підходу до навчання. Для вчителів географії.

УДК 91

Навчальне видання

Серія «Мій конспект»

ДОВГАНЬ Галина Дмитрівна
ГЕОГРАФІЯ. 9 КЛАС.
УКРАЇНА І СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Головний редактор *В. М. Андрєєва*
Технічний редактор *О. В. Лебедева*
Коректор *О. М. Журенко*

Підп. до друку 26.04.2017. Формат 84×108/16.
Папір газет. Гарнітура Шкільна. Друк офсет.
Ум. друк. арк. 12,6. Зам. № 17-05/15-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»»
61001 м. Харків, вул. Плеханівська, 66, тел. (057) 731-96-33
e-mail: office@osnova.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5216 від 22.09.2016 р.

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»
Свідоцтво ДК № 4926 від 25.06.2015 р.
м. Харків, вул. Киргизька, 19. Тел. +38(057)703-12-21
www.triada-pack.com, e-mail: sale@triada.kharkov.ua

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
УРОК 1 Об'єкт вивчення економічної географії. Взаємодія господарства і природи в географічному середовищі. Економічна географія в системі географічних наук. Значення знань з економічної географії	9
РОЗДІЛ I. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО	11
ТЕМА 1. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА	11
УРОК 2 Національна економіка. Поняття «економічний розвиток» та його показники: валовий внутрішній продукт (ВВП), структура ВВП, індекс людського розвитку (ІЛР)	11
УРОК 3 Секторальна модель економіки країни. Практична робота 1. «Аналіз секторальної моделі економіки»	13
УРОК 4 Форми суспільної організації виробництва	15
УРОК 5 Форми просторової організації національної економіки. Чинники розміщення виробництва	17
ТЕМА 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО	19
УРОК 6 Світове господарство (світова економіка), світовий ринок. Поняття «спеціалізація території», «міжнародний поділ праці»	19
УРОК 7 Типи економічних систем	21
УРОК 8 Типізація країн світу за рівнем економічного розвитку, місце України в ній. Практична робота 2. Позначення на контурній карті країн «Великої двадцятки» (G-20) і визначення їх місця в сучасній типізації країн за рівнем економічного розвитку	23
УРОК 9 Сучасні тенденції розвитку світового господарства. Глобалізація та регіональна економічна інтеграція. Багаторівневість світового господарства, його просторова структура за концепцією «Центр — периферія»	27
УРОК 10 Транснаціональні корпорації (ТНК) та їх вплив на функціонування міжнародної економіки. Міжнародні економічні організації	29
УРОК 11 Підсумковий урок за темами «Вступ», «Національна економіка», «Світове господарство»	31
РОЗДІЛ II. ПЕРВИННИЙ СЕКТОР ГОСПОДАРСТВА	34
ТЕМА 1. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО	34
УРОК 12 Сільське господарство, його значення в сучасному світі. Складники сільського господарства. Роль природних чинників у розвитку й розміщенні аграрного виробництва. Землезабезпеченість	34
УРОК 13 Аграрні відносини. Аграрні суспільства в сучасному світі	36
УРОК 14 Сільське господарство України. Структура сільськогосподарських угідь в Україні. Розміщення в Україні виробництва зернових і технічних культур, картоплярства, овочівництва, баштанництва, виноградарства	38
УРОК 15 Розвиток кормової бази тваринництва. Структура та розміщення тваринництва. Зональна спеціалізація сільського господарства України. Гірські та приміські сільськогосподарські райони	40
УРОК 16 Сільське господарство світу. Географія основних зернових і технічних культур та виробництва продукції тваринництва. Зональність світового сільського господарства. Найбільші країни-виробники та країни-експортери сільськогосподарської продукції. Практична робота 3. Визначення основних технічних культур, що вирощують у помірному й тропічному кліматичних поясах, та обґрунтування встановлених відмінностей	42
ТЕМА 2. ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО	44
УРОК 17 Лісове господарство. Основні лісові пояси світу. Лісозабезпеченість. Лісове господарство в Україні	44

ТЕМА 3. ВИДОБУВНА ПРОМИСЛОВІСТЬ	46
<i>УРОК 18</i> Класифікація мінеральних ресурсів за використанням. Основні закономірності розміщення родовищ корисних копалин. Показники ресурсозабезпеченості країн мінеральними ресурсами	46
<i>УРОК 19</i> Видобування вугілля, нафти і природного газу. Найбільші у світі басейни й країни за видобутком кам'яного вугілля, нафти й природного газу. Основні й перспективні райони видобування кам'яного вугілля, нафти, природного газу в Україні. Шляхи покриття дефіциту палива в Україні. Практична робота 4. Позначення на контурній карті найбільших басейнів видобутку кам'яного вугілля, нафти й природного газу	48
<i>УРОК 20</i> Видобування металічних руд. Країни з найбільшими обсягами видобутку залізних, марганцевих руд, руд кольорових, рідкісноземельних і благородних металів. Розвиток і розміщення виробництв з видобутку залізних і марганцевих руд в Україні. Розробка родовищ руд кольорових металів в Україні	50
<i>УРОК 21</i> Видобування інших видів природної сировини: значення, особливості розміщення виробництв з видобутку кам'яної і калійної солей, фосфоритів, каоліну в країнах світу	52
<i>УРОК 22</i> Підсумковий урок за темами «Сільське господарство», «Лісове господарство», «Видобувна промисловість»	54
РОЗДІЛ III. ВТОРИННИЙ СЕКТОР ГОСПОДАРСТВА	57
ТЕМА 1. ВИРОБНИЦТВО ТА ПОСТАЧАННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ	57
<i>УРОК 23</i> Значення електроенергетики. Типи електростанцій, основні чинники їх розміщення. Паливно-енергетичний баланс. Електроенергетика України. Найбільші ТЕС, АЕС, ГЕС, ЛЕП. Використання відновлюваних джерел енергії. Практична робота 5.1. Позначення на контурній карті України найбільших електростанцій та пояснення чинників їх розміщення	57
<i>УРОК 24</i> Електроенергетика світу. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі електроенергії у світі. Відмінності в структурі виробництва електроенергії на електростанціях різних типів у країнах світу. Практична робота 5.2. (за вибором учителя). Побудова та аналіз діаграм виробництва електроенергії на електростанціях різних типів в Україні, країнах Європи та світу	59
ТЕМА 2. МЕТАЛУРГІЙНЕ ВИРОБНИЦТВО	61
<i>УРОК 25</i> Значення металургійного виробництва в господарстві. Сучасні технології виробництва чавуну й сталі. Комбінування в чорній металургії. Сучасні чинники розміщення підприємств чорної металургії. Кольорова металургія. Особливості технології виробництва та чинники розміщення підприємств з виплавки міді, алюмінію, титану	61
<i>УРОК 26</i> Виробництво чавуну, сталі, прокату в Україні: домінуючі технології, сукупність чинників розміщення підприємств, основні центри, місце України на світовому ринку чорних металів. Практична робота 6. Позначення на контурній карті сировинної бази та основних центрів виробництва чорних металів в Україні. Основні центри виробництва кольорових металів в Україні	63
<i>УРОК 27</i> Металургійне виробництво світу. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі чорних металів. Сучасні тенденції розміщення виробництв чавуну, сталі, прокату. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі кольорових металів у світі	65
ТЕМА 3. ХІМІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО. ВИРОБНИЦТВО ДЕРЕВИНИ, ПАПЕРУ. ВИРОБНИЦТВО БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ	67
<i>УРОК 28</i> Значення та особливості технологій хімічного виробництва. Чинники розміщення основних виробництв хімічних речовин і хімічної продукції, фармацевтичної продукції, гумових і пластмасових виробів	67
<i>УРОК 29</i> Хімічне виробництво в Україні. Основні центри виробництва хімічної продукції та чинники їх формування. Найбільші країни-виробники мінеральних добрив, полімерів, ліків	69
<i>УРОК 30</i> Виробництво деревини й паперу: значення, особливості технологій та чинники розміщення підприємств. Виробництво деревини й паперу в Україні. Найбільші в світі країни-виробники деревини та паперу. Виробництво будівельних матеріалів	71

ТЕМА 4. ВИРОБНИЦТВО МАШИН ТА УСТАТКУВАННЯ	73
<i>УРОК 31</i> Роль машинобудування в сучасному світі. Різноманітність підприємств та чинники їхнього розміщення. Спеціалізація та кооперування в машинобудуванні	73
<i>УРОК 32</i> Машинобудування в Україні. Найбільші центри виробництва транспортних засобів, промислового обладнання, сільськогосподарської техніки, побутової електротехнічної та електронної продукції. Практична робота 7. Позначення на контурній карті України центрів виробництва транспортних засобів та пояснення чинників їх розміщення	75
<i>УРОК 33</i> Машинобудування світу. Взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку регіону, країни і рівнем розвитку машинобудування. Найбільші країни-виробники літаків, легкових автомобілів, морських суден, верстатів, комп'ютерів, робототехніки	77
ТЕМА 5. ВИРОБНИЦТВО ТКАНИН, ОДЯГУ, ВЗУТТЯ	79
<i>УРОК 34</i> Особливості виробничого процесу та чинники розміщення підприємств, що виробляють тканини різних видів, одяг, шкіряно-взуттєву продукцію. Чинники та центри розміщення текстильного, швейного, шкіряного, взуттєвого виробництва в Україні. Найбільші на світовому ринку країни-виробники та країни-експортери тканин, одягу та взуття	79
<i>УРОК 35</i> Народні промисли в Україні	81
ТЕМА 6. ВИРОБНИЦТВО ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ, НАПОЇВ	83
<i>УРОК 36</i> Чинники розміщення підприємств, що виробляють харчові продукти. Харчова промисловість в Україні. Особливості технологій та чинники розміщення підприємств буряко-цукрового, олійного, маслосироробного, плодоовочеконсервного, рибного, хлібопекарного, макаронного, борошномельного, круп'яного, кондитерського, пивоварного, виноробного виробництв, розливу безалкогольних напоїв, мінеральних вод	83
<i>УРОК 37</i> Виробництво продуктів харчування у світі: сучасні тенденції, вплив глобалізації та національних традицій, взаємозв'язок з агробізнесом. Традиційні виробництва харчових продуктів окремих країн світу	85
<i>УРОК 38</i> Підсумковий урок за темами «Виробництво та постачання електроенергії», «Металургійне виробництво», «Хімічне виробництво. Виробництво деревини та паперу. Виробництво будівельних матеріалів», «Виробництво машин та устаткування», «Виробництво тканин, одягу, взуття», «Виробництво харчових продуктів, напоїв»	87
РОЗДІЛ IV. ТРЕТИННИЙ СЕКТОР ГОСПОДАРСТВА	90
ТЕМА 1. ТРАНСПОРТ	90
<i>УРОК 39</i> Транспорт, його роль у національній економіці та формуванні світового господарства. Види транспорту, їхні переваги й недоліки	90
<i>УРОК 40</i> Транспорт України. Залізничний транспорт — основний вид транспорту України. Найважливіші автомагістралі України. Водні шляхи, найбільші морські та річкові порти України. Повітряний транспорт. Транспортні вузли. Міжнародні транспортні коридори на території України	92
<i>УРОК 41</i> Транспорт світу. Країни, що вирізняються високим рівнем розвитку мережі залізниць й автомобільних шляхів. Найбільші морські порти, їхній вплив на розміщення промисловості. Найбільші судноплавні річки світу. Найбільші аеропорти світу. Міжнародні транспортні коридори	94
ТЕМА 2. ТОРГІВЛЯ	96
<i>УРОК 42</i> Торгівля як вид послуг. Форми торгівлі. Показники зовнішньої торгівлі. Торгівля в Україні. Обсяги та структура експорту й імпорту товарів та послуг. Чинники концентрації роздрібною торгівлі в населених пунктах, регіонах	96
<i>УРОК 43</i> Світовий ринок товарів і послуг. Основні напрями зовнішньоторговельних зв'язків. Світова організація торгівлі (СОТ), Європейський Союз, НАФТА, АСЕАН	98

ТЕМА 3. ТУРИЗМ	100
<i>УРОК 44</i> Туризм як складник національної економіки, його види. Чинники розвитку туризму в регіоні, країні. Туристична інфраструктура. Туризм в Україні. Особливості природних рекреаційних ресурсів. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні. Туристичні райони в Україні	100
<i>УРОК 45</i> Міжнародний туризм. Основні туристичні регіони світу. Країни світу з найбільшою кількістю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО	102
ТЕМА 4. НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ. ОСВІТА. ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я	104
<i>УРОК 46</i> Роль науки й освіти в суспільстві. Особливості наукової й освітньої діяльності. Джерела фінансування науки й освіти. Форми просторової організації наукових досліджень та освіти: технополіси. Найвідоміші наукові центри у світі та Україні. Охорона здоров'я. Найвідоміші центри охорони здоров'я в Україні та світі	104
ТЕМА 5. ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ. КОМП'ЮТЕРНЕ ПРОГРАМУВАННЯ	106
<i>УРОК 47</i> Фінансові послуги. Світові центри банківсько-фінансової діяльності. Вплив глобалізації на розміщення фінансових установ. Країни-офшори. Особливості розміщення фінансових установ в Україні	106
<i>УРОК 48</i> Аутсорсинг, його переваги. Аутсорсинг інформаційних технологій (ІТ-аутсорсинг). Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність. Країни-лідери на світовому ринку програмування та аутсорсингу	108
РОЗДІЛ V. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	110
<i>УРОК 49</i> Поняття про глобальні проблеми людства, причини їх виникнення. Проблема війни і миру. Проблема тероризму. Екологічна проблема	110
<i>УРОК 50</i> Сировинна й енергетична проблеми. Демографічна та продовольча проблеми. Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються. Взаємозв'язок глобальних проблем. Роль світової громадськості та міжнародних організацій у їх розв'язуванні. Сталий розвиток — стратегія людства на ХХІ століття	112
<i>УРОК 51</i> Прояв глобальних проблем в Україні. Прояв глобальних проблем у своєму регіоні	114
<i>УРОК 52</i> РЕЗЕРВ	115
КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ	116

ПЕРЕДМОВА

Шановні колеги!

Пропонований посібник містить плани-конспекти всіх уроків курсу географії 9 класу, варіанти завдань для поточного та підсумкового оцінювання.

Видання укладене відповідно до нової навчальної програми з географії для загальноосвітніх навчальних закладів 2017 року, яку розроблено на підставі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392) з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 р. № 462) та відповідно до положень «Концепції Нової української школи» (2016).

Програма забезпечує перехід від предметоцентризму до дитиноцентризму, щоб «теза навчати учня, а не викладати предмет» стала дієюю, а не залишалася гаслом. На підставі компетентнісного підходу знання мають бути ключем до розв'язання проблем, забезпечення успішної самореалізації в соціумі, облаштування особистого життя. Сьогодні неможливо навчити дитину всього, значно важливіше сформувати в неї потребу в неперервній освіті. Тому зміст навчального матеріалу визначено з огляду на корисність, потрібність його за межами школи.

Відповідно до сучасних тенденцій реформування освіти, мета й зміст уроків спрямовані на формування компетентностей.

Компетентність — набута в процесі навчання інтегрована здатність учня, у складі якої — знання, уміння, досвід, цінності та ставлення, що можуть цілісно реалізовуватись на практиці.

Якщо сфера життя, у якій людина почувається здатною ефективно функціонувати (тобто компетентною), є достатньо широкою, йдеться про так звані ключові або життєві компетентності. Усі вони однаково важливі й взаємопов'язані. Кожну з них діти набуватимуть послідовно, поступово під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти. І це процес безкінечний. Тому, звичайно, протягом одного уроку неможливо сформувати ту чи іншу компетентність. Але під час певної діяльності формування тієї чи іншої компетентності є пріоритетним, більш вираженим. У наших конспектах ми акцентували увагу на формуванні відповідних компетентностей під час занять й виділили їх у тексті у вигляді піктограм-посилань ① (розшифровку посилань у тексті розробок (1–10), наведено в таблиці нижче).

КЛЮЧОВІ ОСВІТНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

№ посилання	Зміст компетентностей
①, ②	Комунікативні компетентності. Спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовами: усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти; та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ — у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування. Спілкування іноземними мовами
③	Математична грамотність. Уміння застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для вирішення прикладних завдань у різних сферах діяльності. Здатність до розуміння і використання простих математичних моделей. Уміння будувати такі моделі для вирішення проблем
④	Компетентності в природничих науках і технологіях: наукове розуміння природи і сучасних технологій, а також здатність застосовувати його в практичній діяльності. Уміння застосовувати науковий метод, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати

№ посилання	Зміст компетентностей
⑤	Інформаційно-цифрова компетентність: впевнене та водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією в навчанні та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіаграмотність, роботи з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці
⑥	Уміння навчатися впродовж життя: здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою навчальну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя
⑦	Соціальні і громадянські компетентності (компетентності для демократичного громадянства): усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів
⑧	Ініціативність та підприємливість: уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави. Здатність до підприємницького ризику
⑨	Загальнокультурна грамотність (обізнаність та самовираження у сфері культури). Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших
⑩	Екологічна грамотність і здорове життя (соціальна компетентність для здоров'я і добробуту). Уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя

Очікувані результати навчально-пізнавальної роботи учнів опираються на такі наскрізні змістові лінії: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність». Наскрізні змістові лінії відбивають провідні соціально й особистісно значущі ідеї, що послідовно розкриваються у процесі навчання і виховання учнів. Наскрізні змістові лінії спільні для всіх навчальних предметів, є засобом інтеграції навчального змісту, корелюються з ключовими компетентностями, опанування яких забезпечує формування ціннісних і світоглядних орієнтацій учня, що визначають його поведінку в життєвих ситуаціях.

В основу структури методичних розробок уроків покладено їх класифікацію за дидактичною метою. До кожного уроку зазначені очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (НПД) й розвивальну та виховну мету, його тип, обладнання, опорні та базові поняття.

Етап вивчення нового матеріалу розроблений у такий спосіб, що вчитель на власний розсуд може використовувати його для пасивного, активного та інтерактивного навчання, чергуючи групові, парні та фронтальні форми роботи. Наявність вільного поля для записів дає можливість учителеві внести авторські корективи, доповнення на різних етапах уроку.

Нагадуємо, що програми МОНУ регламентують лише розподіл годин за розділами. Кількість годин та послідовність вивчення тем у межах розподілу визначає вчитель на свій розсуд.

Редакція

УРОК 1. ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ. ВЗАЄМОДІЯ ГОСПОДАРСТВА І ПРИРОДИ В ГЕОГРАФІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ. ЕКОНОМІЧНА ГЕОГРАФІЯ В СИСТЕМІ ГЕОГРАФІЧНИХ НАУК. ЗНАЧЕННЯ ЗНАНЬ З ЕКОНОМІЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ

Дата _____

Клас _____

Очікувані результати НПД: учні називають об'єкт вивчення економічної географії, пояснюють актуальність її вивчення, наводять приклади зв'язків з іншими науками та визначають її роль у вирішенні суспільних проблем, висловлюють бачення застосування знаць з предмета в житті, розуміють поняття «географічне середовище».

Розвивальна та виховна мета: формувати здатність до пошуку та засвоєння нових знаць, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу ©; виховувати зацікавленість предметом, прагнення здобути нові знання.

Тип уроку: урок засвоєння нових знаць.

Обладнання: підручники, атласи, політична карта світу.

Опорні та базові поняття: фізична географія, соціальна географія, економічна географія, географічні об'єкти, процеси, явища, географічне середовище.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ЧУТТЕВОГО ДОСВІДУ Й ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Що вивчає географія? На які частини поділяють географічну науку?
Про що ви дізналися з курсу географії 8 класу?

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Ви вже знаєте, що у сфері інтересів сучасної географії перебуває весь спектр питань та проблем, що стосуються навколишнього світу. Фізико-географічні науки вивчають географічну оболонку та її компоненти і частини. Суспільно-географічні науки досліджують особливості й закономірності просторової (територіальної) організації суспільства та його частин. Ваше перше знайомство із суспільною географією відбулося в минулому навчальному році під час вивчення розділу «Населення України та світу». Тепер настав час дістатися ще однієї «вершини» в системі географічних наук — опанувати складові економічної географії України та світу.

Повідомлення теми, цілей і завдань уроку.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1 Що вивчає економічна географія

Економічна географія є одним з основних напрямів суспільної географії. Її об'єктом є просторова (територіальна) організація виробничої діяльності суспільства.

Як галузь фундаментальної науки вона вивчає територіальну організацію виробництва, особливості формування територіально-економічної структури господарства різних країн, окремих регіонів, усього світу.

Під час вивчення курсу ви дізнаєтесь про основні закономірності розвитку сучасного господарства в Україні і світі; ознайомитеся зі структурою світового господарства та її відображенням в економіці України, найважливішими глобальними проблемами людства; будете вчитися виявляти та розв'язувати проблеми економічного розвитку як у нашій країні, так і у світі.

Ознайомлення зі змістом підручника, структурою курсу, вимогами до оцінювання якості знаць і умінь, очікуваними результатами навчання.

2 Економічна географія в системі географічних наук

Завдання 1. Наведіть приклади зв'язків економічної географії з іншими науками.

Економічна географія безпосередньо пов'язана з фізичною географією, адже на розміщення та характер виробництва значною мірою впливають фізико-географічні особливості території. Також існує тісний зв'язок економічної географії з іншими суспільно-географічними науками: політичною географією, соціальною географією та географією населення.

Як будь-яка географічна наука, економічна географія взаємодіє з картографією та використовує картографічні методи дослідження.

Економічна географія пов'язана й з іншими негеографічними науками. Вона використовує їх методи та висновки для свого розвитку і одночасно збагачує їх своїми дослідженнями. До таких наук насамперед належить: економічна теорія, статистика, геологія, екологія, медицина та ін.

3 Взаємодія господарства і природи в географічному середовищі

Необхідною умовою існування людського суспільства є господарська діяльність, яка спрямована на використання складових географічної оболонки — природних умов та природних ресурсів.

Наші предки формувалися в *природному середовищі*. Вони збирали їстівні плоди й полювали на звірів, мокли під дощем і потерпали від спеки, шукали джерела води та місця, у яких можна було сховатися від хижаків. Їх вплив на природу був незначним, тому природне середовище легко самовідновлювалося.

Обживаючи планету, людина змінювала природу і створювала штучне середовище, наприклад, транспортні магістралі, промислові підприємства, населені пункти. Тому зараз середовище існування людини містить як природні, так і штучно створені елементи. Вони поєднуються в понятті «географічне (навколишнє) середовище».

Географічне середовище — та частини географічної оболонки, з якою людство безпосередньо взаємодіє в процесі свого життя та господарської діяльності. У географічному середовищі людей оточують не лише природні а й антропогенні комплекси, частка яких сягає близько 60 % площі земної кулі.

Межі географічного середовища продовжують постійно розширюються, оскільки зростають масштаби людських перетворень. «Сліди» господарської діяльності можна виявити майже повсюди, як у найвіддаленіших куточках земної кулі — на суходолі і в океані та навіть у Космосі.

4 Значення знань з економічної географії

Завдання 2 (робота в парах). Доведіть важливість знань з економічної географії: а) для суспільства; б) для окремої людини.

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАТЬ

- Що вивчає економічна географія як галузь географічної науки?
- Які питання ви розглядатимете під час вивчення курсу «Україна і світове господарство»?
- Яке місце посідає економічна географія в системі географічних наук?
- Що таке географічне середовище? Чим географічне середовище відрізняється від природного середовища?
- Які види господарської діяльності людей, на ваш погляд, спричинили найбільші зміни в природному середовищі?
- У чому полягає актуальність досліджень економічної географії?

VI. ПІДСУМОК УРОКУ. РЕФЛЕКСІЯ

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Підручник, опрацювати § _____
2. Скласти перелік інформаційних джерел, які (крім підручника та атласу) стануть вам у пригоді для опанування курсу «Україна і світове господарство».

РОЗДІЛ І. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Дата _____

Клас _____

ТЕМА 1. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УРОК 2. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА. ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК» ТА ЙОГО ПОКАЗНИКИ: ВАЛОВИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ (ВВП), СТРУКТУРА ВВП, ІНДЕКС ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ (ІЛР)

Очікувані результати НПД: учні називають ознаки понять «національна економіка», «валовий внутрішній продукт», «індекс людського розвитку», розуміють важливість економічного розвитку для країни.

Розвивальна та виховна мета: формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, самостійно знаходити причинно-наслідкові зв'язки (робити висновки); узагальнювати та систематизувати ④; виховувати уважність, зібраність, організованість.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: підручники, атласи, політична карта світу.

Опорні та базові поняття: економічна географія, національна економіка, економічний розвиток, валовий внутрішній продукт, індекс людського розвитку.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ЧУТТЄВОГО ДОСВІДУ Й ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

- Які види господарської діяльності людей вам відомі?
- З якою метою люди здійснюють господарську діяльність?

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Ми часто використовуємо поняття «економіка» або «господарство». А чи знаєте ви, що воно означає?

Подивіться навколо себе. Ваш одяг, ваша їжа, школа, місто чи село — це продукт діяльності певних підприємств та організацій, які щось виготовили, побудували, привезли. Та й послуги, що надає вам школа, навчаючи вас, також є господарськими. Відпочиваючи, або лікуючись, ви також користуєтесь послугами різних підрозділів господарства. Усі підприємства, які є в межах країни, прямо або опосередковано пов'язані між собою та утворюють національну економіку. Від того, як працює цей складний механізм, залежить рівень економічного розвитку країни й наше з вами життя.

Повідомлення теми, цілей і завдань уроку.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1 Національна економіка

- ☑ *Національна економіка* — це історично складена система всіх видів господарської діяльності в межах певної країни.

Національна економіка країни є цілісним організмом, що складається з різних підприємств, галузей і територіальних комплексів.

Ознаки національної економіки («Мозковий штурм»)

Найменшою ланкою національної економіки є *підприємство* — самостійна господарська одиниця, що спеціалізується на виготовленні певної продукції — товарів або послуг. Підприємства поєднуються в галузі.

- ☑ *Галузь господарства* — це сукупність підприємств чи закладів, які виробляють якісно однорідну продукцію чи надають однотипні послуги. Підприємства кожної галузі займаються певним видом економічної діяльності.

2 Економічний розвиток

✓ *Економічний розвиток* — це зміни національної економіки, що забезпечують зростання добробуту та доходів населення; поліпшення якості життя, підвищення ступеня задоволеності головних потреб усіх членів суспільства.

Кожна країна має певні умови для свого економічного розвитку, які становлять її економічний потенціал: природні та трудові ресурси, матеріальні, духовні і культурні цінності. Рівень розвитку національної економіки визначає її положення у світовій економічній системі.

3 Показники економічного розвитку країни

Для визначення ступеня розвитку національної економіки використовують спеціальні показники:

- 1) *Валовий внутрішній продукт (ВВП)* — сукупна ринкова вартість кінцевих товарів та послуг підприємств, вироблених за рік на території країни. Під час обчислення ВВП враховують економічну результативність всіх підприємств на території країни — як національних, так і іноземних. Для оцінки економічного розвитку країни обчислюють загальний ВВП та ВВП на душу населення. Різновидом ВВП є ВНП (*пояснити різницю*).
- 2) *Структура ВВП* — співвідношення між основними секторами господарської діяльності в країні, їхній внесок у накопечення ВВП. У системі національної економіки є галузі, які виробляють товари (виробнича сфера — промисловість, сільське господарство, будівництво) і галузі, що надають послуги (невиробнича сфера — транспорт, зв'язок, торгівля, освіта, фінанси, охорона здоров'я та ін.). Співвідношення зазначених сфер і галузей та їх рівень розвитку визначають й певний економічний розвиток країни.
- 3) *Індекс людського розвитку (ІЛР)* — інтегрований (тобто враховує не один, а декілька значень) показник, що використовується для міждержавного порівняння і вимірювання людського потенціалу досліджуваної території. ІЛР містить очікувану тривалість життя, рівень грамотності населення, рівень життя (за ВНП на одну особу), індекс соціально-економічної нерівності, індекс гендерної нерівності, індекс багатовимірної бідності. За показником ІЛР виділяють 4 групи країн.

Приклади ІЛР країн світу (2015 р.)

Дуже високий ІЛР (49 країн)	Високий ІЛР (56 країн)	Середній ІЛР (39 країн)	Низький
1. Норвегія — 0,944	50. Білорусь — 0,798	107. Молдова — 0,693	145. Кенія — 0,548
2. Австралія — 0,935	80. Йорданія — 0,748	109. Туркменістан — 0,688	167. Судан — 0,479
3. Швейцарія — 0,930	81. Україна — 0,747	114. Узбекистан — 0,675	179. Малі — 0,419
8. США — 0,915	82. Алжир — 0,736	130. Індія — 0,609	185. Чад — 0,392
20. Японія — 0,891	90. Китай — 0,727	141. Лаос — 0,575	188. Нігер — 0,348

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАТЬ

Що таке національна економіка? Назвіть її основні ознаки.

Як ви розумієте зміст поняття «економічний розвиток»? Назвіть показники, що застосовують для визначення рівня економічного розвитку країни.

Коротко розкрийте зміст основних показників економічного розвитку.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ. РЕФЛЕКСІЯ

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Підручник, опрацювати § _____
2. Дізнатися, які підприємства працюють у вашому населеному пункті, яку продукцію вони виготовляють. Установити, чи існують зв'язки між даними підприємствами, навести приклади ④.

Практична робота 1. «Аналіз секторальної моделі економіки»

Очікувані результати НПД: учні розрізняють сектори національної економіки (первинний, вторинний, третинний), аналізують секторальну модель економіки України та порівнюють її з іншими державами.

Розвивальна та виховна мета: розвивати вміння висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди ①; формувати вміння застосовувати науковий метод, аналізувати, формулювати гіпотези, робити висновки ④; виховувати самостійність, наполегливість, уміння долати труднощі, працювати в групі ⑦.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: підручники, атласи, політична карта світу, наочні матеріали, що відображають секторальні моделі економіки країн світу.

Опорні та базові поняття: економічний розвиток, національна економіка, сектори національної економіки, секторальна модель.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Перевірка домашнього завдання. Обговорення питання «Які підприємства працюють у вашому населеному пункті, яку продукцію вони виготовляють? Приклади зв'язків між даними підприємствами».

- Що таке національна економіка?
- За якими показниками визначають рівень розвитку національної економіки?

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Зі свого життєвого досвіду ви знаєте, що все у світі має певну будову (структуру). Національна економіка кожної країни, як цілісна система, також має власні структурні особливості.

Для дослідження характеру та рівня розвитку національних економік країн світу міжнародні та національні організації, вчені різних наукових напрямів, широко використовують трисекторну модель структури національної економіки. У чому полягає суть та інформативність такої моделі, ви дізнається сьогодні на уроці.

Повідомлення теми, цілей і завдань уроку.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1 Сектори національної економіки

Складання схеми в зошиті «Розподіл видів економічної діяльності за секторами національного господарства»

Первинний сектор економіки об'єднує галузі, пов'язані з видобутком сировини і його переробкою в напівфабрикати. До первинного (аграрно-промислового) сектора належать сільське, лісове господарство, рибальство, полювання і видобуток природного сировини (паливних, рудних і нерудних корисних копалин). Саме первинний сектор — джерело всіх матеріальних ресурсів для економіки. До початку промислової революції первинний сектор посідав найважливіше місце в структурі господарства, а в його складі провідна роль належала сільському господарству. Сьогодні переважає первинного сектора характерно або для відсталіх і слаборозвинених економік африканського регіону, або для країн, багатих паливно-енергетичними ресурсами (в першу чергу нафтою).

У складі *вторинного (промислового)* сектора економіки містяться обробна промисловість і будівництво. Назва цього сектора говорить сама за себе, саме сюди передають для подальшої обробки й отримання готових товарів усі добути первинним сектором ресурси.

У сучасному світі країни, у яких переважає в структурі економіки вторинний сектор, прийнято називати індустріальними.

Третинний сектор економіки — це сфера послуг. Сюди належать усі види діяльності, пов'язані з обслуговуванням населення: транспорт, торгівля, туризм, наукова діяльність, освіта, охорона здоров'я, фінансова діяльність. В останні роки в цьому секторі високими темпами розвиваються інформаційні технології. Країни, у яких переважає третинний сектор економіки, називають постіндустріальними, або інформаційним суспільством. Це країни — лідери економічного розвитку.

2 Секторальна модель національної економіки

Секторальна модель економіки країни відображає пропорції між секторами економіки: первинним, вторинним та третинним секторами.

Співвідношення різних виділення видів господарської діяльності визначають за різними показниками, серед яких основними є: вартість виробленої продукції та чисельність зайнятих у певних секторах національного господарства.

3 Практична робота 1 «Аналіз секторальної моделі економіки»

Завдання. 1) розгляньте секторальні моделі економіки різних країн світу, визначити їх відмінності; 2) установіть зв'язок між домінуванням певного сектора та економічним розвитком країни; 3) зробіть висновки про важливість вивчення секторальних моделей національних економік.

Секторальна модель економіки дозволяє визначити характер виробництва та зробити висновки про рівень економічного розвитку країни або регіону.

Якщо частка галузей первинного сектора становить 12–15 % та навіть вище, а на частку третинного сектора припадає менше 50–55 % зайнятого населення, то така модель свідчить про сировинний характер виробництва в країні. І навпаки, якщо в економіці країни панують високотехнологічні галузі, то в секторальній моделі буде домінувати третинний сектор (60–70 % і більше). Високий рівень розвитку науки і техніки забезпечує: автоматизацію виробництва, високу продуктивність праці в першому та другому секторах, вивільнення робочої сили в цих секторах та збільшення зайнятості в третинному секторі виробництва.

Аналіз змін секторальної моделі країни дозволяє визначити структурні зрушення, що відбувається в її економіці. Наприклад: в Україні в середині 90-х зайнятість за секторами: первинний — 30 %, вторинний — 30 %, третинний — 40 %; в 2015 р.: первинний — 9 %, вторинний — 31 %, третинний — 60 %.

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАТЬ

- Які сектори виділяють у структурі національної економіки?
- Коротко охарактеризуйте склад та особливості кожного сектора економіки.
- Які показники лежать в основі виділення секторів національної економіки?
- З якою метою створюють та аналізують секторальну модель національної економіки?

VI. ПІДСУМОК УРОКУ. РЕФЛЕКСІЯ

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Підручник, опрацювати § _____
2. За допомогою ресурсів Інтернету дізнатися, на які галузі сфери послуг припадає найбільша частка зайнятих: а) в Україні; б) Німеччині; в) Єгипті ⑤.

Очікувані результати НПД: учні розуміють та обґрунтовують форми суспільної організації виробництва (концентрація (зосередження), дисперсія (розосередження), комбінування, спеціалізація, кооперування, агломерування).

Розвивальна та виховна мета: розвивати вміння виділяти істотні ознаки, узагальнювати, робити висновки ④, здатність до пошуку та засвоєння нових знань ⑥; розвивати культуру спілкування ①.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: підручники, атласи, комп'ютер, проектор (інтерактивна дошка), мультимедійна презентація.

Опорні та базові поняття: виробництво, промисловість, сільське господарство, послуги, концентрація, спеціалізація, кооперування, комбінування, агломерування.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

- Назвіть сектори національної економіки.
- Який зв'язок існує між економічним розвитком країни та співвідношенням секторів національної економіки?

Перевірка домашнього завдання. Обговорення питання «На які галузі сфери послуг припадає найбільша частка зайнятих в: а) в Україні; б) Німеччині; в) Єгипті».

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

З часу виникнення людини основою її життя є праця. Саме завдяки праці людина забезпечує свої потреби для життя та розвитку. За минулі тисячоліття люди навчилися узгоджувати та об'єднувати працю мільйонів людей. Їх спільні зусилля, спрямовані на виконання якоїсь роботи, тепер мають науково обґрунтовані форми організації праці. Про їх основні особливості ви дізнаєтеся сьогодні на уроці.

Повідомлення теми, цілей і завдань уроку.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1 Що таке виробництво

Виробництво — це процес створення матеріальних благ та послуг, які потрібні для існування та розвитку суспільства. Історично воно пройшло тривалий шлях розвитку від виготовлення найпростіших продуктів до виробництва найскладніших технічних систем. Провідні галузі — промисловість та сільське господарство.

Промисловість — об'єднує підприємства, що виробляють знаряддя праці й товари народного споживання. *Сільське господарство* складається з галузей, що займаються вирощуванням культурних рослин (рослинництво) та розведенням свійських тварин (тваринництво) з метою забезпечення населення продуктами харчування та окремі галузі промисловості сировиною.

Результатом діяльності галузей нематеріального виробництва є *послуги* — блага, що надають не у вигляді речей, а у формі діяльності.

Сучасне суспільство зацікавлене у високій ефективності виробництва. Чим менші витрати на випущену продукцію, тим ефективнішим є виробництво. Показником ефективності є собівартість продукції — витрати підприємства на виробництво та реалізацію одиниці продукції.

2 Основні форми організації виробництва

Перегляд мультимедійної презентації.

Визначення переваг та недоліків різних форм організації виробництва (робота в парах).

Оформлення таблиці в зошитах

Назва форми організації	Суть процесу організації	Переваги	Недоліки	Застосування
-------------------------	--------------------------	----------	----------	--------------

Для досягнення високої результативності та забезпечення економічного зростання національного господарства використовують різні форми організації виробництва:

1) *Концентрація* — це процес зосередження виробництва, робочої сили, засобів праці на великих підприємствах. Зростання концентрації виробництва відбувається за рахунок розширення активних підприємств, будівництва нових великих підприємств або об'єднання підприємств.

Переваги: можливість комплексно використовувати сировину і матеріали; забезпечення масового випуску продукції, зниження її собівартості. Недоліки: складність управління, неможливість швидкого перепрофілювання, погіршення екологічного стану території. Тому існує й зворотний процес — *деконцентрація* (або дисперсія) виробництва, яка виражена в розвитку мережі малих та середніх підприємств. Концентрація виробництва характерна для таких галузей, як електроенергетика, нафтохімія, металургія, машинобудування і військово-промисловий комплекс.

2) *Спеціалізація* виробництва — зосередження діяльності підприємства на виробництві певної однорідної продукції. В основі спеціалізації лежить поділ праці. Переваги: створення продукції високої якості; зменшення витрат на виробництво продукції за рахунок вищого рівня механізації та автоматизації праці, застосування кваліфікованої робочої сили.

Недоліки: монотонність праці; складність в регулюванні оптимальної кількості продукції.

Різні форми спеціалізації широко застосовують у машинобудуванні.

3) *Кооперування* являє собою виробничі зв'язки між підприємствами, які беруть участь у виробництві певної продукції. Кооперування безпосередньо зв'язане з розвитком спеціалізації виробництва. Переваги: кооперування забезпечує тісну взаємодію спеціалізованих підприємств. Наприклад, для збирання автомобілів КРАЗ отримує продукцію від 135 суміжних підприємств. Недоліки: залежність від своєчасного постачання продукції. Кооперування також властиве для машинобудування.

4) *Комбінування* — форма організації суспільного виробництва, яка полягає в поєднанні на одному підприємстві (комбінаті) кількох виробництв різних галузей. Кінцевий продукт одного виробництва (цеху) є сировиною для іншого, і так до виготовлення основної продукції. Переваги: забезпечує послідовну обробку сировини, економію на її транспортуванні; забезпечує комплексну переробку сировини (наприклад, з нафти отримують бензин, газ, солярку, мастила); використання відходів основного виробництва (наприклад, отримання сірчаної кислоти як продукту використання відходів чорної металургії і виробництва коксу). Недоліки: висока концентрація, екологічні проблеми. Текстильна, хімічна та лісохімічна промисловість, металургія.

5) *Агломерування* — це процес встановлення та розширення стійких виробничих зв'язків між суміжними територіями, що приводить до утворення промислових агломерацій.

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ

- Назвіть основні форми організації виробництва. Поясніть, з якою метою їх застосовують.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ. РЕФЛЕКСІЯ

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Підручник, опрацювати § _____
2. З'ясувати, які форми організації виробництва застосовують на підприємствах, що розташовані у вашій місцевості ④.

УРОК 5. ФОРМИ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ. ЧИННИКИ РОЗМІЩЕННЯ ВИРОБНИЦТВА

Дата _____

Клас _____

Очікувані результати НПД: учні розрізняють форми просторової організації господарства; розуміють вплив природних і суспільних чинників на розміщення виробництва; орієнтуються у проблемах сучасного економічного розвитку України.

Розвивальна та виховна мета: розвивати вміння генерувати нові ідеї й ініціативи, здатність до підприємництва ⑧; формувати вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення ⑥; розвивати географічне, економічне та логічне мислення.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: підручники, атласи, комп'ютер, проектор (інтерактивна дошка), мультимедійна презентація, стінна карта «Господарство України».

Опорні та базові поняття: виробництво, промисловість, сільське господарство, чинники розміщення виробництва.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

- Що таке виробництво? Назвіть та коротко охарактеризуйте основні галузі матеріального виробництва.
- Про які форми організації виробництва ви дізналися на минулому уроці?
- Розкрийте зміст основних форм організації виробництва.

Перевірка домашнього завдання. Обговорення питання: які форми організації виробництва застосовують на підприємствах, що розташовані у вашій місцевості?

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Уявіть, що вас запросили до участі в групі фахівців, що намагаються побудувати підприємство з виробництва певної продукції. Які чинники, на ваш погляд, потрібно врахувати під час вибору місця будівництва, щоб діяльність майбутнього підприємства була найбільш прибутковою? (*Варіанти відповідей учнів.*)

Справді, під час вибору розташування підприємств та галузей потрібно врахувати багато чинників, які впливатимуть на їхню роботу. Питання пошуку найбільш раціональних (тобто правильних, вигідних) форм просторової (територіально) організації виробництва є одним з ключових в економічній географії. Складність його вирішення полягає в необхідності погодити інтереси окремих підприємств та галузей з інтересами всього національного господарства.

Повідомлення теми, цілей і завдань уроку.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1 Елементи територіальної структури промисловості

Робота з мультимедійною презентацією

Просторова (територіальна) структура економіки (господарства) називають сукупність у певний спосіб взаєморозташованих і взаємопов'язаних територіальних елементів економіки.

Промисловий пункт — невеликий населений пункт, у якому є одне промислове підприємство. Більшість смт України є промисловими пунктами.

Промисловий центр — населений пункт, у якому є одне середнє або велике підприємство, чи кілька не пов'язаних між собою виробничими зв'язками підприємств.

Промисловий вузол — населений пункт з містами — супутниками, що мають низку взаємопов'язаних виробництв. Він може бути утворений у результаті поєднання промислових пунктів та центрів. Наприклад, Житомирський вузол містить Житомир, Коростишів, Бердичів.

Промислова агломерація є поєднанням промислових вузлів. Київська промислова агломерація поєднує виробництва Києва, Броварів, Борисполя, Василькова, Ірпеня.

Промисловий район — це велика територія, яка спеціалізується на виробництві певної продукції. Спеціалізація промислового району залежить від географічного положення, а також історичних, природних, економічних та соціальних умов даного району. У межах промислового району поєднуються взаємопов'язані вузли та агломерації. В Україні, зокрема, набули розвитку такі промислові райони, як машинобудівні (Київський, Харківський, Одеський і Львівський), металургійні (Придніпровський, Приазовський).

2 Елементи територіальної структури сільського господарства

На територіальну організацію сільського господарства впливає географія ґрунтово-кліматичних ресурсів, потреби населення, спеціалізація переробних галузей.

Агропромисловий пункт — населений пункт, де переробляється один вид сировини.

Агропромисловий центр — населений пункт, де переробляються кілька видів сировини з прилеглими районами, які виробляють сільськогосподарську продукцію, що здебільшого є сировиною для промисловості.

Агропромисловий куц передбачає компактне розміщення агропромислових пунктів і центрів, які розташовані в безпосередній територіальній близькості.

Сільськогосподарські зони та райони — це великі частини території країни, що мають схожі природно-економічні умови та сільськогосподарську спеціалізацію. В Україні виділяють три сільськогосподарські зони — лісову, лісостепову, степову. Прикладом сільськогосподарського району є Карпатський.

3 Економічні райони

Економічний район — це територіально цілісна частина країни, яка має свою виробничу спеціалізацію та пов'язана з іншими районами через територіальний поділ праці та обмін продукцією.

Головна ознака економічного району є його комплексність — просторова й функціональна взаємопов'язаність усіх сфер господарської діяльності в межах його території. Це підвищує економічну ефективність виробництва. Сьогодні вчені працюють над розробкою сучасного економічного поділу України.

4 Чинники розміщення виробництва

Робота з підручником, складання таблиці в зошитах

Назва чиннику	Вплив чиннику	Приклади галузей
---------------	---------------	------------------

Чинники розміщення виробництва — це певні умови, що впливають на його територіальне розміщення. Серед них найбільше значення мають такі: чинник природних умов, сировинний, водний, паливно-енергетичний, працереурсний, споживчий, транспортний, науковий, екологічний, військово-стратегічний.

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАТЬ

Робота в парах. Обговоріть, які чинники виробництва впливають на розташування підприємств, що працюють у вашій місцевості.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ. РЕФЛЕКСІЯ

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Підручник, опрацювати § _____, повторити §§ _____
2. Підготуватися до самостійної роботи за темою «Національна економіка».

ТЕМА 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Дата _____

Клас _____

УРОК 6. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО (СВІТОВА ЕКОНОМІКА), СВІТОВИЙ РИНОК. ПОНЯТТЯ «СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ТЕРИТОРІЇ», «МІЖНАРОДНИЙ ПОДІЛ ПРАЦІ»

Очікувані результати НПД: учні називають ознаки понять «спеціалізація території (населеного пункту, району, регіону, країни)», «міжнародний поділ праці», «світове господарство» («світова економіка»), «світовий ринок», розуміють важливість світогосподарських зв'язків для національної економіки.

Розвивальна та виховна мета: розвивати здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення ⑥; виховувати пізнавальну активність, інтерес до вивчення теми.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: підручники, атласи, політична карта світу, дидактичні картки із завданнями.

Опорні та базові поняття: національна економіка, спеціалізація, світове господарство, світовий ринок, спеціалізація території, міжнародний поділ праці.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Поточний контроль знань. Зразок дидактичної картки

Завдання. Виберіть правильні відповіді на запитання		
I варіант	Відповіді	II варіант
1	Кооперування	10
2	Промисловий вузол	9
3	Індекс людського розвитку (ІРЛ)	8
4	Сільське господарство	7
5	Галузь господарства	6
6	Географічне середовище	5
7	Спеціалізація	4
8	Економічний район	3
9	Валовий внутрішній продукт	2
10	Переробна промисловість	1

Питання

1. Яка галузь є основною складовою первинного сектора економіки?
2. Зосередження діяльності підприємства на виробництві певної однорідної продукції.
3. Населений пункт з містами — супутниками, що мають низку взаємопов'язаних виробництв.
4. Сукупна ринкова вартість кінцевих товарів та послуг підприємств, вироблених за рік на території країни.
5. Стійкі виробничі зв'язки між спеціалізованими підприємствами.
6. Територіально цілісна частина країни, яка має свою спеціалізацію та виробничі зв'язки з іншими частинами.
7. Показник соціально-економічного розвитку, до складу якого входить індекс очікуваної тривалості життя населення.
8. Яка галузь є основною складовою вторинного сектору економіки?
9. Сукупність підприємств чи закладів, які виробляють якісно однорідну продукцію чи надають однотипні послуги.
10. Частина географічної оболонки, з якою людство безпосередньо взаємодіє в процесі свого життя та господарської діяльності.

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

У наші дні економічний розвиток будь-якої країни залежить не лише від результатів внутрішньої господарської діяльності, а й від її участі у світових економічних відносинах. Як же формувалися міжнародний поділ праці та світове господарство, як та чому різняться країни світу за рівнем економічного розвитку, яке місце посідає Україна у світовій економіці. На першому уроці теми ви з'ясуєте умови формування спеціалізації територій, світового ринку та світового господарства. Для цього вам стануть у пригоді знання, здобуті на попередніх уроках.

Повідомлення теми, цілей і завдань уроку.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1 Спеціалізація території

Спеціалізація території (міста, району, регіону, країни) — це переважний розвиток тих галузей господарства, для яких на певній території умови є найкращими, і більша частина продукції йде на обмін. Залежно від масштабів територіального поділу праці, визначають різні рівні спеціалізації територій: спеціалізація населеного пункту, району, регіону, країни.

На характер спеціалізації впливає низка природних та суспільно-географічних чинників: наявність певних видів природних ресурсів, забезпеченість трудовими ресурсами та ступінь їх кваліфікації, національні й релігійні традиції, рівень соціально-економічного розвитку (зокрема успіхи країни в науково-технічному прогресі). Важливим чинником є економіко-географічне положення території.

2 Міжнародний поділ праці

Міжнародний поділ праці (МПП) — процес спеціалізації окремих країн на виробництві певних видів продукції та послуг і обміну ними.

Галузь міжнародної спеціалізації — це галузь, діяльність якої спрямована на виробництво експортної продукції.

Переваги МПП: країна може сконцентрувати свої зусилля на виробництві тих товарів, для яких у неї існують якнайкращі умови.

Завдання 1. Пригадайте та наведіть приклади міжнародної спеціалізації країн світу.

Завдання 2. Поясніть на прикладі однієї з країн, як різні чинники вплинули на спеціалізацію її господарства.

3 Світовий ринок та світове господарство

Розвиток міжнародного поділу праці поклав основу для виникнення світового ринку.

Світовий ринок — сфера обміну товарами та послугами між національними господарствами. Основна його ознака — здійснення міждержавного пересування товарів, послуг, фінансових ресурсів, робочої сили.

Утворення світового ринку, розвиток транспорту та великої індустрії (промислові революції, стрімке підвищення продуктивності праці) зумовили формування світового господарства.

Світове господарство — історично складена сукупність національних господарств усіх країн світу, пов'язаних між собою всесвітніми економічними зв'язками, в основі яких лежить міжнародний поділ праці.

Остаточно світове господарство склалося в кінці XIX — початку XX ст. і пройшло в своєму розвитку три етапи: аграрний (до середини XIX ст.), індустріальний (друга половина XIX ст. — середина XX ст.), постіндустріальний (з кінця XX ст.).

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАТЬ

- Що таке світове господарство? Які умови сприяли його утворенню?
- Що являє собою МПП? Що стало причиною формування МПП? Які переваги отримують країни від участі в МПП?
- Від чого залежить спеціалізація території?
- Висловіть власні міркування щодо можливої міжнародної спеціалізації України.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ. РЕФЛЕКСІЯ

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Підручник, опрацювати § _____.
2. Поміркувати над питанням, які чинники можуть змінити міжнародну спеціалізацію країни.